

kolektiv autorů

ADAPTAČNÍ KOORDINÁTOR NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

metodická příručka

kolektiv autorů

ADAPTAČNÍ KOORDINÁTOR NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

metodická příručka

Předkládáme stručné a ucelené informace o práci adaptačního koordinátora a využití jeho služeb při přijímání dítěte/žáka cizince (dále jen „žáka“) do školy. Tato příručka je primárně určena pedagogickým pracovníkům ve školách poskytujících povinnou školní docházku. V modifikované formě je ji možno aplikovat i pro práci adaptačního koordinátora v mateřské škole. Hlavním cílem příručky je usnadnit proces adaptace nově příchozího žáka na prostředí české základní školy. Metodická příručka je určena zejména adaptačním koordinátorům, třídním učitelům a ostatním vyučujícím, kteří v ní naleznou nejen potřebné informace a možné postupy ale i inspiraci, jak lze s těmito žáky pracovat ve škole. Využívat ji může dále i koordinátor vzdělávání cizinců (pokud je tato funkce ve škole zřízena), výchovný poradce, asistent pedagoga, vedení školy anebo ostatní pracovníci, se kterými se žák ve škole setkává.

V elektronické podobě, je příručka k dispozici na webu NPI ČR: <https://cizinci.npi.cz/adaptacni-koordinatori/>. Najdete zde funkční a aktualizované odkazy, překlady dokumentů a další materiály.

Neváhejte, podívejte se a dle potřeby využijte!

kolektiv autorů

obsah

Národní pedagogický institut České republiky	5
Adaptační koordinátoři do škol	6
Pracovní náplň adaptačního koordinátora pro dítě/žáka cizince	6
Základní doporučení	7
Činnosti adaptačního koordinátora	9
Před nástupem žáka cizince do školy	9
Seznamování	9
Základní orientace	10
Práva a povinnosti	10
Rozvrh hodin	10
Adaptační koordinátor a výuka českého jazyka	11
Čeština jako druhý jazyk	11
Než začnete učit	12
Vaším cílem je žáka posílit	12
Připravte si	13
Inspirace pro jednotlivé body	14
Časový harmonogram	15
Doporučené materiály: učebnice, pracovní sešity	16
Slovní zásoba	17
Tipy	18

Národní pedagogický institut České republiky

Od roku 2014 funguje v České republice centrálně organizovaný systém podpory dětí/žáků cizinců prostřednictvím krajských pracovišť NPI ČR (dříve NIDV) jako přímo řízené organizace MŠMT, s finanční podporou Ministerstva vnitra. NPI ČR nabízí vzdělávací programy, které se zaměřují na zvyšování kompetencí pedagogů pro práci s dětmi/žáky cizinci. Kromě školicích akcí se nově akcentuje přímá metodická, informační, konzultační a organizační pomoc školám. Ve spolupráci s externími spolupracovníky se organizace podílí na metodickém a organizačním řešení konkrétních případů dětí/žáků cizinců ve školách. Veškerá činnost a realizované aktivity NPI ČR v dané oblasti jsou v rámci MŠMT v gesci odboru vzdělávací soustavy.

Adaptační koordinátoři do škol

Poskytnutí služeb adaptačního koordinátora škol si klade za cíl nabídnout dítěti/žákovi cizinci (dále označován jen jako „žák“) podporu při jeho adaptaci na nové kulturní prostředí a odlišné životní podmínky. Tato podpora je žákovi k dispozici po dobu prvních čtyř týdnů výuky od jeho nástupu do školy a má být zaměřena zejména na pomoc s adaptací na české školní prostředí, začleňování do třídního kolektivu a pomoc při překonávání tzv. kulturního šoku a nežádoucích stereotypů. Adaptační koordinátor pomáhá vytvořit bezpečné, přijímající prostředí ve škole tak, aby se žák po nástupu do školy cítil dobře, nebyl vystaven vysoké míře stresu a zažíval duševní a fyzickou pohodu, tzv. wellbeing, která zrychluje a zkvalitňuje náročný proces adaptace a zvyšuje míru motivace, pozitivně ovlivňuje proces učení i učení se jazyku výuky.

Hlavní náplní práce adaptačního koordinátora je seznámit žáka se školními právy a povinnostmi, s třídním kolektivem a s třídou přijatými pravidly chování, se zvyklostmi a životním stylem a dále s běžným režimem a uspořádáním dne a vyučováním. Adaptační koordinátor taktéž poskytuje pomoc s prostorovou orientací v budově školy, s pedagogicko-organizačními informacemi a je nápomocen při zajišťování či realizaci úvodního kurzu českého jazyka.

Adaptačním koordinátorem je přednostně pedagogický pracovník dané školy, v případě potřeby jím může být i externí pedagogický pracovník s minimálně středoškolským vzděláním ukončeným maturitou. Místem působnosti je vždy příslušná škola, což znamená, že nedochází do rodin ani do školských poradenských zařízení či na jiná místa.

Pracovní náplň adaptačního koordinátora pro dítě/žáka cizince

- pomáhá při seznamování se se školními právy a povinnostmi, s třídním kolektivem a s třídou přijatými pravidly chování; se zažitými zvyklostmi a životním stylem; dále při seznamování se s běžným režimem a uspořádáním vyučovacího dne a vyučováním (rozvrh hodin, stěhování z kmenových do odborných učeben, možnosti stravování zajišťované školou, školní klub, školní družina, nabídka zájmové činnosti a kroužků apod.);
- při přípravě a v průběhu adaptačního procesu spolupracuje s třídním učitelem a ostatními vyučujícími;
- poskytuje pomoc s prostorovou orientací v budově školy včetně platných pravidel pro pohyb ve škole; zajišťuje průběžně seznamování s pedagogicko-organizačními i dalšími informacemi;
- napomáhá při zajišťování či realizaci úvodního kurzu českého jazyka, následně pak i dalších navazujících jazykových kurzů; částečně či kompletně se podílí na realizaci výuky základů českého jazyka jako jazyka druhého/cizího v prvních čtyřech týdnech přímo ve škole (tj. lexikálního

a gramatického minima, základních jazykových frází pro základní komunikaci ve škole, příp. osvojování slovem a písmem nové/jiné grafické soustavy – latinky aj.);

- je jím přednostně pedagogický pracovník dané školy, v případě potřeby jím může být i externí pedagogický pracovník s minimálně středoškolským vzděláním ukončeným maturitou, např. vychovatel, asistent pedagoga (pozor na překrývání pracovní doby) emeritní pedagog, student s ukončeným pedagogickým vzděláním (např. středoškolským, bakalářským);
- místem působnosti adaptačního koordinátora je příslušná škola, tj. adaptační koordinátor nedochází do rodin, k lékaři či jinam; jejich působnost je určena pouze ve škole.

Základní doporučení

- **PŘEDÁNÍ DŮLEŽITÝCH INFORMACÍ ŽÁKOVI I RODIČŮM**
Před nástupem žáka by měla škola zajistit předání souboru pedagogicko-organizačních informací zákonným zástupcům a žákovi (školní řád, pravidla komunikace se školou – omlouvání, zjednodušený školní vzdělávací program, min. v rozsahu učebního plánu příslušného ročníku, pravidla hodnocení žáka, stravování, konzultační hodiny, kontakt na odpovědnou osobu pro jednání apod.). Tento soubor informací by měl být předán v takové formě, aby mu žák a zákonní zástupci porozuměli. Pokud to situace vyžaduje, měl by být přeložen do komunikačního jazyka žáka a jeho zákonných zástupců (zde možno využít nabídky bezplatných překladů NPI ČR). Tento soubor informací by měl být jedním z podkladů pro adaptačního koordinátora při průběžném seznamování žáka s prostředím a pravidly školy.
- **SEZNÁMENÍ S ŽÁKEM A NAVÁZÁNÍ DŮVĚRY**
Adaptační koordinátor by se měl nejdříve se samotným žákem seznámit a svým chováním a přístupem u něj vyvolat důvěru (jako výraz zájmu o nového žáka je možné se např. naučit pozdrav v jeho rodné řeči, adaptační koordinátor či celá třída), kterou může dále rozvíjet a měl by v něm probudit motivaci chtít se učit česky.
- **ZJIŠTĚNÍ VSTUPNÍCH ZNALOSTÍ**
Důležité je zjistit, jakou má žák vstupní jazykovou znalost (ve spolupráci s třídním učitelem v průběhu procesu přijímání žáka ke vzdělávání, toto je možné zjistit pomocí orientačního testu ke zjištění jazykové úrovně), odkud pochází (z jaké země, rodiny, sociální vrstvy), případně i co jej samotného zajímá a jaké jsou jeho záliby. Jestli něco ví o zvycích (zvyklostech), kultuře a jazyce v ČR. Také mu je potřeba postupně citlivě vysvětlovat, jaké jsou zvyklosti v ČR.
- **ZAPOJOVÁNÍ ŽÁKA DO ČINNOSTI ŠKOLY**
Od samého začátku se snažit žáka co nejvíce zapojit do činností třídy.

Toto platí i obráceně, tedy co nejvíce motivovat a zapojovat ostatní žáky ve třídě/skupině do procesu začleňování žáka cizince do třídního kolektivu. Nejvhodnějšími předměty pro okamžité zapojení jsou tělocvik, výtvarná výchova nebo pracovní činnosti. Zde se může žák zapojit i beze slov (formou hry) a může se cítit součástí kolektivu, projevit svůj talent a nadání, být úspěšný. Důležité je neustále chválit a povzbuzovat (slovně, intonací hlasu, zatleskáním, úsměvem).

- **NÁZORNÁ KOMUNIKACE**

Při komunikaci s žákem být co nejnázornější, třeba si i říci o pomoc s překladem slov a pomůcek (ideální jsou vizuální – mapy, skládačky, obrázky s popisy). Pomůckou mohou být obrázkové kartičky základních věcí s českými názvy, nálepky s českými popisky, kterými mohou žáci společně polepit věci ve třídě, aby se lépe zapamatovaly a zároveň byly stále na očích. Všichni ve třídě si mohou také společně vyrobit jmenovky a nějakou dobu je mít na stole, případně na oblečení. K zapamatování a opakování může také sloužit třídní fotografie.

- **PRAVIDELNÁ ZPĚTNÁ VAZBA**

Na konci každého dne (nebo i aktivity) shrnout, co se žák naučil, zeptat se, zda všemu rozumí a nepotřebuje něco více vysvětlit. V tomto případě záleží na míře znalosti českého jazyka a možnostech komunikace v prvních dnech. Je potřeba používat adekvátní způsob komunikace. Je možné použít i alternativní způsob: piktogramy, komunikační karty apod. Žák by měl cítit, že pedagoga zajímá, aby měl chuť se zlepšovat a učit se novým věcem.

- **TVORBA PRACOVNÍCH MATERIÁLŮ**

Ve spolupráci s učitelem může adaptační koordinátor vytvořit také pracovní listy, které se vztahují ke každé probírané látce a do kterých žák může dle svých schopností doplňovat (písmena, slova, fráze), kreslit, spojovat a tvořit. Ideální je, pokud se na danou látku připraví předem, tedy připraví si podklady, překlady a ostatní názorné pomůcky. Žák si poté hotové pracovní listy může zakládat a slouží mu k opakování. Takto připravené materiály musí odpovídat míře znalosti ČJ a úrovni adaptace žáka.

Činnosti adaptačního koordinátora

Před nástupem žáka cizince do školy

Informace, které je vhodné zjistit ještě před prvním setkáním adaptačního koordinátora s žákem a které mohou být užitečné pro jeho práci a pomohou mu žáka co nejlépe podpořit v adaptačním procesu:

- správná výslovnost žákova jména, popř. další vhodné modifikace;
- odkud žák přichází, případně důvody emigrace;
- jaká je jeho rodná země;
- jaký je jeho mateřský jazyk a jakým jazykem je možné s žákem komunikovat;
- jakým jazykem hovoří doma;
- jaké další jazyky ovládá a na jaké úrovni;
- stupeň znalosti českého jazyka;
- věk žáka a jeho zařazení do ročníku;
- jaké je jeho rodinné zázemí;
- předchozí vzdělávání (informace o vzdělávacím systému).

Seznamování

V prvních dnech by měl být adaptační koordinátor nápomocen zejména při seznamování. Důležité je přivítání se a seznámení s třídním učitelem. Spolupráce adaptačního koordinátora a třídního učitele je zásadní, jelikož si předávají informace o chování a pokrocích žáka a celkově spolu neustále spolupracují. Dále se žák seznamuje i s ostatními pedagogy, kteří ve třídě vyučují, se spolužáky zejména z kmenové třídy, ale i z ročníku a dalšími, s vedením školy, případně postupně i s dalším personálem školy.

Seznamování se všemi osobami není nutné provádět hned první den a najednou (ostatní pedagogové a personál školy, např. kuchařky, uklízečky, by měli o novém žákovi cizinci vědět hned s jeho příchodem, aby nedocházelo k případným nedorozuměním). Někdy může i pomoci seznámení žáka s žáky z jiných tříd, kteří mluví stejným jazykem jako on a jsou žáky školy již delší dobu. Může to působit jako povzbuzení, jen je nutné mít vždy na paměti, z jakých poměrů/kultury/země a náboženství žák pochází. I tady je vhodné zjišťovat si co nejvíce informací předem, zejména od zákonných zástupců a dalšího okolí žáka.

Základní orientace

Adaptační koordinátor pomáhá žákovi se základní orientací po škole. Ukáže mu, kde je kmenová třída, odborné učebny, které třída navštěvuje, sociální zařízení, jídelna, tělocvična, ředitelna, sborovna, šatna, družina apod. Je dobré vše opakovat několikrát v českém jazyce, ukazovat a dále používat různé pomůcky. Žák se může snažit slova opakovat, a tak si je upevňovat. Mohou si také vytvořit společně mapku pro lepší orientaci.

Práva a povinnosti

Důležité je pomoci žákovi s osvojením si práv a povinností, které jsou spjaty se školní docházkou, pravidly chování ve třídě, základními ustanoveními školního řádu, klasifikačním řádem (žakovská knížka) a systémem ukládání výchovných opatření. Vysvětlit mu, co v prostorách školy smí a nesmí, kde se smí či nesmí pohybovat, proč to musí dělat. Je však vhodné nevolit pouze formu příkazů, ale také vysvětlovat smysl těchto pokynů. Neustále pečlivě a trpělivě vysvětlovat, co je nutné, aby plnil (domácí úkoly, příprava na hodiny, zajištění pomůcek), a kam se může obrátit pro pomoc. Vhodným prostředkem vedoucím k porozumění a pochopení pokynů mohou být komunikační karty, piktogramy, popisky a další názorný materiál. V případě, že chceme zajistit přesné pochopení nejdůležitějších bodů školního řádu, organizace školního roku atd., je vhodné tyto informace nechat přeložit do jazyka, kterému žák i jeho zákonní zástupci rozumí, v tomto případě lze využít nabídky služeb NPI ČR.

Rozvrh hodin

Další oblastí, se kterou adaptační koordinátor žáka seznamuje, je rozvrh hodin (jednotlivé předměty včetně pomůcek, učebnice, které bude žák na daný předmět potřebovat), režim školy (vyučování, přestávky, odpolední vyučování) a organizace celého školního roku. Zpočátku je důležité jen stručně představit harmonogram školního roku a upozornit na státní svátky, dny ředitelského volna, prázdniny a další akce školy. Žák by měl být obeznámen, jak vypadá jeho školní den, co má očekávat, na co se ten den připravit, eventuálně co si má připravit doma. Dále je dobré ho upozornit, že se třída na vyučování stěhuje do jiných tříd. V neposlední řadě by se žák měl dozvědět, jak probíhá školní stravování, jaké volnočasové aktivity škola nabízí, včetně denního, případně týdenního rozvrhu těchto aktivit. Je potřeba žákovi postupně představit celkový provoz školy, a to konkrétně provoz školní jídelny (seznam alergenů, přihláška do školní jídelny, objednávání a placení obědů), školní družiny (nabídka kroužků, přihláška, kde a kdy se zájmový útvar koná, jaké potřeby či pomůcky bude potřebovat) a školního klubu (přihláška, harmonogram). Tyto zmíněné dokumenty je možno nechat bezplatně přeložit do jazyka žáka v NPI ČR¹.

1 Již existující překlady a další metodické pomůcky najdete na webových stránkách NPI ČR: Děti/žáci cizinci nebo přímo <https://cizinci.npi.cz/>.

Adaptační koordinátor a výuka českého jazyka

Adaptační koordinátor napomáhá žáku při zajišťování či realizaci úvodního kurzu českého jazyka (adaptační koordinátor nenahrazuje práci učitele ČJ jako druhého jazyka). Částečně či kompletně se tak podílí na realizaci výuky základů českého jazyka jako jazyka druhého/cizího v prvních čtyřech týdnech přímo ve škole.

V prvních dnech a týdnech se mu snaží zejména pomoci se zorientovat ve výuce. Z pohledu českého jazyka ho nejdříve seznamuje s abecedou, výslovností a tvary písmen (u žáků neovládajících latinku). Zpočátku lze určitě nechat žáka psát velkými nebo malými tiskacími písmeny. Zvlášť u starších žáků je výuka latinky někdy problematická, mladším většinou nedělá potíže. Dále je adaptační koordinátor žáku nápomocen při zvládnutí základní slovní zásoby a pomáhá při překladu českých slov a vět do žákova mateřského jazyka. Pro tuto počáteční komunikaci je vhodné zajistit žákovi slovník z češtiny do cizího jazyka a naopak, který by měl mít neustále u sebe k dispozici, popř. mu umožnit používání Google překladače apod.

Pozor, u žáka se může po nástupu do nového prostředí objevit tzv. tiché období, kdy cítí osobní diskomfort, protože neovládá jazyk spolužáků, což řeší tím, že raději mlčí. Tento stav může trvat týdny, až měsíce – během tohoto období by žák neměl být nucen silou vůle komunikovat v pro něj cizím jazyce. Je vhodné umožnit mu využívat jiné formy komunikace, např. překladač pro komunikaci se spolužáky. Toto období obvykle odezní bez následků.

Čeština jako druhý jazyk²

Upraveno pro potřeby práce adaptačních koordinátorů v základních a mateřských školách, kteří provázejí dítě/žáka cizince (dále jen „žák“) procesem adaptace na český školní systém.

Co to je učit češtinu jako druhý jazyk (ČDJ)

- učíme češtinu jako cizí jazyk, takže obsah, metody i tempo jsou podobné tomu, když se učíme např. anglicky;
- čeština je nástroj pro přežití ve společnosti, do které se žák dostal – jazyk je pro něj nástroj, který mu umožní zvládnout důležité situace (pro začátek ve škole).

2 Zdroje článku:

webový portál Inkluzivní škola.cz, učebnice Učíme češtinu jako druhý jazyk: Barbora Nosálová, Metodická příručka pro adaptační koordinátory: Sichingerová, Vágnerová, Hermann, META, o. p. s.

Než začnete učit

Využijte vlastní zkušenosti

- Představte si sami sebe, kdybyste byli žákem v nové škole, kde nerozumíte ani slovo (nebo pár slov).
- Představte si sami sebe, když jste se učili cizí jazyk (Co všechno to s sebou nese? Především: zpočátku vám nic nepřichází na jazyk automaticky, žádná zákonitost systému a struktura cizího jazyka nejsou v mysli automaticky, všechno se musíte vědomě naučit nebo odposlouchat).
- Představte si sami sebe, když máte mluvit s někým cizím jazykem – jaké to je mluvit, rozumět, co ten druhý říká, a číst a psát; co z toho je těžké a co je lehčí?
- Zkuste si říct, co vám ve všech těchto situacích pomohlo nebo naopak nepomohlo – a co by vám mohlo pomoci.

Stanovte nezbytné základy

- Zamyslete se nad provozem vaší školy a řekněte si, co je pro přežití v ní důležité z hlediska jazyka.
- Co by měl žák umět, aby se necítil ve škole ztracený.
- Co by měl žák umět říct, na co by se měl umět zeptat, co by měl umět přečíst a co napsat.

Když učíte, nezapomeňte, že jste pro začátek jediná osoba ve škole:

- se kterou si dítě může rozumět,
- se kterou dítě může zažít pocit bezpečí, neohrožení,
- se kterou může žák zažít úspěch.

Vaším cílem je žáka posílit

Učitel/ka ČDJ by měl/a:

- ukazovat češtinu jako komunikační prostředek,
- ukazovat strukturu češtiny jako systém pravidel (ne výjimek),
- snažit se, aby žák získal k češtině kladný vztah a nepřestal se snažit a zdokonalovat,
- mluvit správně česky i při zjednodušování.

Učitel/ka ČDJ by neměl/a:

- omlouvat se za obtížnost češtiny,
- podbízet se kuriozitami (jako jazykolamy a okrajové jevy),
- deformovat češtinu,
- tvrdit, že čeština se nedá naučit.

Připravte si

- jak zjistíte, na jaké je žák úrovni s češtinou, jestli rád a bez zábran mluví, jestli je tichý, jestli umí číst a psát;
- situace, které chcete, aby žák zvládl;
- slovní zásobu, kterou chcete, aby žák zvládl;
- věty, které chcete, aby žák zvládl;
- obrázky, kartičky se slovy, pomůcky – reálné předměty;
- učebnici;
- pracovní listy.

Inspirace pro jednotlivé body

Stáhněte si diagnostiku i s návodem na použití a vyhodnocení na <https://www.inkluzivniskola.cz/jak-zjistit-uroven-cestiny-diagnostika>.

Je to dobrý způsob, jak s žákem začít komunikovat, nahradí vám to přípravu první hodiny, a ještě systematicky zjistíte spoustu užitečných informací, na které můžete ve výuce hned navázat. Pro tuto diagnostiku je důležité, že ji žák nedělá samostatně, ale že mu s ní učitel pomáhá, a sleduje tak míru pomoci, kterou žák potřebuje, aby různé úkoly zvládl. Tento diagnostický nástroj slouží především vám, můžete si ho upravit tak, aby práce s ním byla příjemným navázáním kontaktu s žákem.

Situace / Témata, kterými obvykle začínáme

Témata 1–9 bychom měli v adaptačním období s žákem projít všechna. Od každého okruhu by mělo dítě znát alespoň minimum, a to uvádíme u jednotlivých témat. Slovní zásobu jednotlivých témat kombinujeme, čísla nevyjadřují nutně posloupnost ani důležitost.

Pozor! Rozlišujte pečlivě, která slova, případně věty, by měl žák umět říct, a čemu by měl pouze rozumět. Podle toho se potom soustředíte na trénink výslovnosti a mluvení nebo naopak na trénink porozumění. Např. zatímco by žák měl umět nahlas vyslovit svou třídu (5. B) nebo žádost (Můžu papír?) či poděkovat (Děkuji), instrukce jako Jdi nebo Napiš či Máš úkol? nebo reagovat na Kde máš penál? trénujeme pouze pasivně a žáka nenutíme tato slova vůbec říkat (nebude to potřebovat).

- **SEZNAMOVÁNÍ, PŘEDSTAVOVÁNÍ**
Umí vyslovit a napsat své jméno a třídu, rozumí slovu jméno, příjmení, třída.
- **POZDRAVY**
Umí pozdravit dospělého a vrstevníka – Dobrý den, Na shledanou, Ahoj.
- **SOCIÁLNÍ FRÁZE**
Umí poděkovat, požádat, omluvit se, projevit souhlas a nesouhlas a těmto slovům rozumí – Děkuji, Prosím, Můžu?, Promiň/te, Ano, Ne, kývnout a zavrtět hlavou.
- **KOMPENZAČNÍ STRATEGIE A FRÁZE**
Umí vyjádřit, že nerozumí – přihlásí se, pokrčí rameny, zavrtí hlavou – Nevím, Nerozumím, Co mám dělat?
- **INSTRUKCE A POKYNY VE ŠKOLE, VČETNĚ „ŠKOLNÍ SLOVNÍ ZÁSoby“**
Rozumí ustáleným instrukcím – např. napiš, jdi, sedni si – a klíčovým slovům, která potřebuje – např. první hodina, úkol, matematika, rozvrh, oběd, přestávka.

- **VĚCI KOLEM NÁS VE TŘÍDĚ, VE ŠKOLE, V TAŠCE**
Rozumí slovům, která potřebuje k provozu ve třídě – např. tužka, lavice, tabule, židle, penál, učebnice, okno, dveře – tato slova spojujeme s barvami, zájmeny můj, tvůj
- **MÍSTA VE ŠKOLE**
Rozumí slovům, která potřebuje k provozu ve škole – např. třída, chodba, kabinet, tělocvična, jídelna.
- **ČASOVÉ ÚDAJE**
Rozumí dnům v týdnu a slovům hodina a minuta v kontextu školního rozvrhu a provozu třídy.
- **ČINNOSTI VE ŠKOLE**
Rozumí především slovesům jako malovat, psát, složit, jít, cvičit, vzít, mít – vždy v příslušném tvaru a kontextu, např. Jdeš na oběd?, Máš tělocvik?, Namaluj to.

Podle času, schopností a potřeb žáka zařazujeme dále

- Místa v okolí
- Činnosti mimo školu (volný čas)

Časový harmonogram

Záleží, kolik hodin přímé výuky s žákem strávíte a jak rychle bude žák na začátku reagovat. Rychlost výuky vždy přizpůsobte žákovi. Tempo se individuálně velice liší podle věku, schopnosti číst a psát, inteligence, ale především povahy žáka.

Kartičky k tématům

<https://www.inkluzivniskola.cz/cdj/materialy-k-tematum>

nebo na <https://www.kurzycestinyprocizince.cz/>

Vše pod záložkou e-learning a Rodinný kurz. Spolu s materiály tam najdete i krátká videa, jak s nimi pracovat.

Videa pro výuku

Komunikace ve škole s názvem „Čeština do školy“ najdete pod odkazem e-learning na <https://www.kurzycestinyprocizince.cz>

Pokyny a instrukce

<https://www.inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/univerzalni-pokyny-pro-praci-s-zaky-s-omj>

Komunikační kartičky

<https://www.autismus-a-my.cz/nahradni-komunikace/>

Přehled dalších možností, kde najít různé komunikační kartičky najdete na <https://www.inkluzivniskola.cz/komunikace-s-ditetem>

Doporučené materiály: učebnice, pracovní sešity

Uvádíme zde záměrně stručný výběr toho, co můžete použít – nabídka je samozřejmě mnohem širší, doporučujeme ale začít některými z těchto materiálů a případně dále doplňovat.

Pozor: učebnice vždy počítají s dlouhodobější výukou češtiny, a proto na začátku někdy volí témata, která v „první pomoci“ nedoporučujeme, např. zvířata. Také téma seznamování je v adaptačním období vhodné přizpůsobit pouze tomu, aby dítě umělo říct něco málo o sobě a nezatěžovat ho časováním slovesa jmenovat se nebo představováním někoho dalšího (a už vůbec ne imaginární osoby). K učebnicím je tedy potřeba přistupovat touto optikou a na začátku jen kopírovat nebo některé části přeskočit (a věnovat se jim třeba později, pokud budete žáka učit delší dobu).

Nečtenáři

<https://www.inkluzivniskola.cz/pracovni-sesit-nectu-nepisu-ucim-se-cesky>

Čtenáři – mladší

Škodová, S. Domino

Táborková, J. Hezky česky

https://cizinci.npi.cz/wp-content/uploads/2016/09/20161244_PRACOVNI_LISTY_TABORKOVA_solo_str_screen.pdf

Čtenáři starší

Kolektiv autorů. Levou zadní

Podrobnější přehled najdete na <https://cizinci.npicr.cz/>
nebo na <https://www.inkluzivniskola.cz/>

Pracovní listy

<https://www.kurzycestinyprocizince.cz/>

<https://www.inkluzivniskola.cz/cdj/materialy-k-tematum>

Gramatika

V prvních deseti dnech gramatiku vůbec neučíme. Používáme sice samozřejmě gramaticky správné tvary, po žákovi je ale nevyžadujeme.

V druhých deseti dnech můžeme začít gramaticky správné tvary již vyžadovat v případech, že individuální dispozice žáka tomu odpovídají. Obecně platí, že bychom neměli opravováním a důrazem na správné koncovky odradit žáka od pokusů domluvit se.

Slovní zásoba

Slovní zásoba je zaměřena na konkrétní potřeby žáka, které se týkají osvojovaného tématu:

- informace o sobě (křestní jméno, příjmení, věk, země a obec, odkud pochází, národnost, adresa, tel. číslo);
- pozdravy a rozloučení (např. dobrý den, ahoj, na shledanou);
- poděkování (děkuju);
- prosba (prosím + např. ukázání na věc, kterou potřebuje);
- sdělení, že nerozumí, nebo že rozumí (nerozumím/rozumím);
- oslovení (např. paní učitelky, pana učitele, spolužáků);
- otázky na jméno, příjmení, věk, místo bydliště, tel. číslo, název třídy (např. Jak se jmenuješ? Kde bydlíš? Kolik ti je let? Odkud jsi?);
- omluva (Promiň.);
- prosba/žádost o povolení (Můžu?);
- sdělení, že něco nemá nebo že potřebuje pomoc (Není mi dobře. Musím volat domů. Potřebuju na toaletu/záchod. Mám žízeň/hlad.);
- školní pomůcky, vybavení třídy, osobní věci žáků;
- barvy;
- vybraná přídavná jména – vlastnosti věcí;
- vybraná určení místa – Kde? (tady/tam, nahoře/dole, vpředu/vzadu, uprostřed, vpravo/vlevo);
- název třídy, pasivní znalost sloves každodenních aktivit, pokyny učitelů (např. psát, číst, kreslit, mluvit, počítat apod.) pasivně modální slovesa (muset, nespět, moct);
- prostor budovy (např. přízemí, patro/poschodí, schody, chodba) místnosti (např. ředitelna, družina, šatna) okolí (např. zahrada, hřiště);

- osoby (např. školák/školačka, ředitel/ka, učitel/ka);
- určené místa (např. sem/tady, nahoru/nahoře, doprava/vpravo);
- předměty (např. matematika, prvouka, pracovní činnosti) a vyučovací hodiny (např. první, druhá, třetí);
- časové úseky (den, týden, rok, měsíc, hodina, minuta, vteřina nebo sekunda, ale také prázdniny, víkend);
- části dne (ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer, noc);
- dny v týdnu (pondělí–neděle);
- měsíce (leden–prosinec);
- roční období (jaro léto, podzim zima);
- rok, který právě je (např. 2020);
- hodiny (1 hodina, 12.15);
- datum – pasivní zvládnutí, ukáže svátky (Vánoce, Velikonoce, Nový rok, Silvestr, svátek sv. Mikuláše, Den matek, Mezinárodní den dětí);
- časové předložky (v, od, do, za a další jako o, před, po);
- časové otázky (Kolik je hodin? V kolik hodin? Kdy?);
- fázová slovesa a další slovesa, která se pojí s časem (např. začínat/končit), slova, která se pojí s časem (začátek, konec);
- časový harmonogram školy (začátek vyučování, vyučování/hodina/lekc, přestávka, konec vyučování);
- časová osa – minulost, přítomnost, budoucnost (např. včera/dnes/zítř);
- slovesa – především nedokonavá slovesa spojená s denním režimem, s činnostmi, které se pravidelně opakují (vstávat, snídat, obědvat, večeret, oblékat se, mýt se, učit se, psát, dělat, chodit, jezdit, přicházet, odcházet a také jít, jít spát).

Tipy

- žák dostane kartičku s pokyny/instrukcemi a obrázky (čti, napiš, spoj, doplň apod.) a nosí si ji s sebou do běžné výuky ve třídě, učitelé o tom vědí a používají ji při komunikaci s žákem, můžete tam vybrat instrukce ve tvarech, kterým bude žák rozumět, protože je s ním nacvičíte;
- žák má komunikační kartičky – obrázek a text s tím, co potřebuje vyjádřit, a může ho ukázat učitelům; umožňuje mu to komunikovat a zároveň se věty učit;
- co učit, a hlavně jak – tipy na aktivity a různé postupy lze najít v průvodci pro učitele „Učíme češtinu jako druhý jazyk“, která je k dispozici v papírové podobě na vyžádání v META, o. p. s., nebo ke stažení na https://www.meta-ops.cz/sites/default/files/meta_ucime_cestinu_jako_druhy_jazyk_pruvodce_pro_ucitele_online.pdf;
- podívejte se na videosemináře na <https://www.kurzycestinyprocizince.cz/> pod záložkou e-learning a Rodinný kurz – najdete tam ukázky výuky v jednotlivých tématech a spoustu tipů na aktivity, které dobře trénují osvojovaná témata a příslušné dovednosti (mluvení nebo reakce či psaní).

kolektiv autorů

ADAPTAČNÍ KOORDINÁTOR NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

18 stran. Vydání první

Vydal Národní pedagogický institut České republiky,

Senovážné nám. 25, 110 00 Praha 1, 2020

Aktuální informace o publikacích najdete na www.npi.cz

NPI ČR
Praha 2020